

ČOVJEKOVA PRIRODA U KUR'ANU

Rifet ŠAHINOVIĆ

U ezelu su naše duše posvjedočile Allaha, dž.š., za svoga Rabba. Svaki čovjek se rađa u čistoj, prirodnoj vjeri, odnosno sa sviješću o svom Stvoritelju, Allahu, dž.š.

Ljudska duša spoznala je svog Gospodara u preegzistenciji, prije nego što je čovjek dobio svoj oblik, tj. egzistenciju na ovom svijetu. U Kur'anu se spominje ovaj moment spoznaje: „I kad tvoj Gospodar iz kičme Ademovih sinova izvede potomstvo njihovo, on ih pozva da svjedoče o samima sebi: 'Zar nisam Ja Gospodar vaš?', na što oni odgovoriše: 'Jesi, zaista, mi svjedočimo o tome'“.¹

U ovom čovjekovom *jesi/bela* pronalazimo savez/*misak* između čovjeka i Allaha, dž.š., kroz koji čovjek prihvata Božiji položaj Gospodara i koji označava da on urođeno nosi svjedočanstvo Njegove Jedinosti. Prema tome, Allah, dž.š., uvodi čovjeka u postojanje, daje mu ljudski lik koji je najljepši, uzdržava ga u njegovom životu. Allah, dž.š., pored ove urođene svijesti, daje čovjeku um, razum,² daje mu Objavu kao

svojevrsni napatuk, šalje mu poslanike sa ciljem da ga podsjećaju na misak, taj prvobitni zavjet koji su ljudske duše dale svom Gospodaru. Osim toga, cjelokupno ljudsko bitisanje na ovom svijetu podsjeća čovjeka, pa i opominje počesto, na Božiju prisutnost.³ Pored svih ovih pretpostavki i mogućnosti za čovjekovo prihvatanje vjere u ovodunjalučkom životu, postoje ljudi koji ne vjeruju u Boga, nereligiozni su.

Otuda se u akaidskoj literaturi govori o izvorima nevjerovanja, onim pretpostavkama i stanjima ljudske duše koje u čovjeku potiru stanje pravilnog korištenja uma i razuma,⁴ stvaraju

³ Ljudsko biće samo je objava poput makrokosmosa. Nasr će kazati da, ustvari, postoje tri velike objave, budući da su stvaranje i Objava neodvojivi: kosmos, knjiga koju treba čitati i dešifrirati, *ljudsko stanje*, unutarnja knjiga duše koju nosimo u sebi i, napokon, *svete knjige*, koje su od Boga došle da vode čovječanstvo kroz vrijeme, odnosno one predstavljaju ključeve za čitanje drugih dviju knjiga, knjige kosmosa i knjige duše (više: S.H. Nasr, *Srce islama, El-Kalem*, Sarajevo, 2002., str. 27)

⁴ Ljudski razum, koji je odraz intelekta, koji, kad je zdrav i uravnotežen, prirodno vodi ka tevidu, a ne prema negiranju božanskog, te koji može biti zaveden samo kad strasti unište njegovu ravnotežu i zamagle njegovu viziju. Stoga, razum u islamu ne vodi racionalizmu u modernom smislu riječi, negiranju svih načela koja nadilaze ljudski razum, nego, naprotiv, postaje sredstvo jedinstva te put i način dosezanja inteligibilnog svijeta. U kršćanstvu je problem uvijek bio sačuvati domen vjere od uticaja razuma, dok se u islamu problem ogledao u

¹ Kur'an, VII.:172

² Postoji stanovita razlika u razumijevanju pojmova *um* i *razum*. Um (lat. ratio) označava skup svih spoznajnih i duhovnih moći čovjeka. Samim tim, um je šira i viša kategorija od razuma. Razum (lat. intellektum) je sposobnost razboritog mišljenja, poimanja, tj. pojam koji označava sveukupnost logičkih funkcija (*Enciklopedijski leksikon, Interpres*, Beograd, 1973.)

stanje gluhoće kad je posrijedi Objava, neprihvatanje poslanika za vodiče, u životu ne vide znakove ili neće da vide znakove Božije egzistencije.

Ovim se otvara vrlo važno pitanje o slobodi čovjekovog biranja u pogledu same prirode čovjeka i moralnim posljedicama njegovih djela. Naime, pored navedenih mogućnosti za vjeru u Allaha, dž.š., čovjek ima mogućnost i da bira između vjere i nevjere. Čovjek je preuzeo emanet kojeg su se druga stvorenja pobožali.

„Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobožali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek, a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomišlen.“⁵

Emanet u ovom ajetu neki mufessiri tumače u značenju ljudske slobode i mogućnosti izbora. Planine i nebesa su se ustegli od tereta slobode biranja i mogućnosti izbora između pokornosti i nepokornosti svom Stvoritelju. Oni jesu u konstantnoj pokornosti svome Stvoritelju.

„Njega hvale sedmera nebesa i Zemlja, i ono što na njima je, ništa ne postoji a da Ga ne hvali, Njemu zahvaljujući, ali hvalu njihovu ne razabirete vi! Doista je On blag i prašta mnogo.“⁶

Čovjek je to biće koje je preuzelo teret mogućnosti izbora. Naravno, da je Allah dž.š. mogao sve ljude učiniti da vjeruju i da budu u stalnoj pokornosti svome Stvoritelju.

„Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista svi bili vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici? Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje; a On kažnjava one koji neće da razmisle.“⁷

Kur'an uvijek iznova naglašava zbiljnost čovjekove slobode u smislu da naglašava čovjekovu odgovornost pred Allahom, dž.š.⁸ Kad je prevazilaženju prepreka koje pred inteligenciju stavljaju strasti, a radi omogućavanja vjerniku dosezanja samoga srca vjere, koje je, ustvari, jedinstvo božanske suštine. (Više: S.H.Nasr, *Uvod u islamske kozmološke doktrine*, Tugra, Sarajevo, 2007.)

5 Kur'an, III.:72

6 Kur'an, XVII.:43

7 Kur'an X.:99, 100

8 Kur'an naglašava da je čovjek stvoren sa slobodom izbora, pa ko hoće, neka vjeruje a ko hoće, neka ne vjeruje. Ko hoće, vjerovat će iz ljubavi, a ne iz prinude. Tako stoji u Kur'anu: „Kad bismo htjeli, Mi bismo im sa neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli“ (XXVI.:4)

posrijedi priroda čovjeka u svojoj sveukupnosti, Kur'an nas upozorava na nekoliko vrlo bitnih činjenica:

- mi smo sklopili vječni ugovor i odgovorni smo provesti naš dio ugovora,

- Allah, dž.š., podario nam je egzistenciju; pored toga, obdario nas je i mnogobrojnim darovima. Prema tome, naša egzistencija ne uključuje samo život kao onaj u neke životinje, već život darovan kao ljudima svjesnim, Allaha, dž.š.,⁹

- čovjekova sloboda u najširem smislu podrazumijeva da ili potvrdi ili negira Vrhovnu Zbiljnost, a koja je On,

- kroz ono čovjekovo jesi/bela, on je prihvatio slijediti Allaha, dž.š., a kao posljedica tog prihvatanja čovjek je dužan snositi punu odgovornost,

- čovjekova sloboda nije nadređena Božijoj volji. Čovjek je slobodan učiniti nešto što proturječi Allahovom zadovoljstvu, ali ne može učiniti nešto što proturječi Njegovoj volji. Ovo pokazuje relativnost ljudske slobode, jer sve činimo u okviru Allahove volje,¹⁰

- ljudi griješe kad mješaju Apsolutnu slobodu, koja se svojstvena samo Allahu, dž.š., sa relativnom slobodom, koju posjeduje čovjek. Tamo gdje je čovjek slobodan, tu je odgovoran. Primjera radi, Kur'an nas upozorava da Allah stvara šta hoće, daje da sunce izlazi na istoku. Tu čovjek nema slobode, ali nema ni odgovornosti. Čovjek ima slobodu i odgovornost da ukroti svoju strast, srdžbu, da ne laže, itd.¹¹

9 Čovjek je obdaren mnogobrojnim darovima, a nadasve posjedovanjem intelekta. On ne nadilazi životinje oštrinom svojih osjetila nego posjedovanjem intelekta, zahvaljujući čemu je on Božiji namjesnik, sve stvari ovog svijeta njemu su podređene. Kako kaže El-Biruni, na čovjeku je da koristi svoje oči zarad viđenja znakova Allahovih na vidokruzima, da koristi svoj razum u svrhu putovanja iz društva stvorenja u društvo Stvoritelja, da njegovo uho bude kanal kojim čovjek čuje Božiju riječ

10 Allah, dž.š., dao nam je slobodu da se suprotstavimo Njegovom zadovoljstvu na našu štetu, ali nikome nije dao slobodu da se suprotstavi Njegovoj volji. Dakle, sve što mi činimo u okvirima je Njegove volje, naredbe, odredbe: „Vi ne možete htjeti ništa drugo nego ono što Allah hoće“, Kur'an, LXXVI.:30

11 Allahovo određenje ne shvatamo kao prisiljavanje ljudi. Allah daje svakome ono što je u namjeri. Dakle, On upravlja svakog čovjeka onome čemu njegovo srce teži i kakvu namjeru ima. Riječ *huden/Uputa* ima dva značenja: pokazati ispravan put i voditi tim putem nekoga. Svi ljudi imaju iste šanse po prvom značenju, jer je svima pokazan put. Što se tiče drugog značenja, Allah ostavlja u zabludi

Islam je vjera koja se obraća dubokoj, temeljnoj, praiskonskoj prirodi čovjeka koja samo potvrđuje Božiju jedinstvo.¹²

Iskrivljenošću i moralnom izopačenošću čovjekove volje na ovom svijetu (primjerice, slijedenjem strasti, ohološću, oponašanju drugih itd.), čovjek utire sebi put do nevjerovanja ili kufra.

Termin kufra možemo razmatrati u negovom jezičkom značenju (pokrivanje nečega nečim) i u onom terminološkom značenju (negiranje jedne od nužnih istina zastupljenih u Kur'anu i sunnetu). Shodno tome, urođeni instikt prirodne vjere u ljudskom životu prekriva se ljudskom pohotom i ide do faze negiranja. Stoga, o navedenim ljudskim stanjima možemo govoriti kao o izvorima nevjerovanja.¹³

Prirodna vjera u Allaha, dž.š., može se sačuvati samo dragovoljnom predanošću svom Stvoritelju. *Nema prisiljavanja u vjeru*, kako je kazano u Kur'anu, nije samo u smislu da čovjek ne može druge prisiljavati da se potčine svom Stvoritelju, nego i u smislu da čovjek samog sebe može potčiniti i predati se iskreno, punim srcem i drage volje, uživajući u tom potčinjavanju.¹⁴

Dakle, čovjek se smatra bićem koje još uvijek nosi u sebi tu primordijalnu/pradavnu prirodu *al-fitrah*. Poruka islama upućena je ovoj prirodi čovjeka. Islam je poziv na sjećanje,

---

onoga ko hoće sam da je u zabludi, a na pravi put upućuje onoga ko prihvati Uputu: „A one koji su na Pravom putu On će i dalje voditi i nadahnut će ih kako će se vatre sačuvati“, Kur'an, XLVII.:17

12 Svaka duša ima potrebu za vjerom, jer je već jednom posvjedočila Allaha za svog Gospodara. U hadisu se spominje da se svako dijete rodi u čistoj vjeri, potom ga njegovi roditelji učine jevrejom, kršćaninom ili vatropoklonikom. U hadisu se ne navodi da *roditelji dijete učine muslimanom*, jer je islam urođen, to je njegova prirodna vjera

13 Vrlo je široko semantičko polje razuđenosti značenja riječi *kafir*. Tako je u suri Hadid:20 za zemljoradnika upotrijebljen izraz *kuffar* zato što zemljoradnik zemljom pokriva sjeme. *Kafir* istinu pokriva neistinom

14 U Kur'anu se govori o razlici između jednog dina (islama koji znači dobrovoljnu potčinjenost Božijoj Volji) i svih ostalih. Pogledaj: Kur'an, III.:83, 85 Tipičan primjer nedobrovoljno potčinjavanja je Iblis. On je to učinio uskogrudno i drsko, pa je njegov kufr proizveo aroganciju, neposlušnost i pobunu. Više pogledati u knjizi *Islam i sekularizam*, M.N. Attas, *Bosnačica print*, Sarajevo, 2003.

zov za podsjećanje na znanje utisnuto u samu supstancu našeg bića čak i prije našeg dolaska na ovaj svijet.

Međutim, ova pradavna priroda može biti pokopana duboko ispod slojeva ljudske nehajnosti, oholosti, strasti, što ne dozvoljava nježno rascvjetavanje u ljudskom biću. Jednostavno, prekrivajući tu čistu, netaknutu prirodu, one vode čovjeka prema nevjerovanju.

OHOLOST

Kao što smo kazali, u svakom čovjeku postoji potreba za vjerom, samo što je jedan dio ljudi potiskuje tokom svog života pod uticajem raznih faktora. Oholost/kibr je jedan u nizu tih faktora. Oholost je stanje ljudske umišljenosti, superiornosti, uobraženosti, lažnog ponosa, samodovoljnosti i samodostatnosti. Zapravo, oholost kao prvi grijeh je izvor ljudskog griješenja a potom i nevjerovanja/kufra. Iblis je iz oholosti postao nevjernik. Njegovo *ja sam bolji/ene hajrun minhu* odvodi ga do nepokornosti Allahu, dž.š. Faraon se nije htio odazvati Musaovom pozivu iz oholosti. Njegova umišljenost o svom položaju (da je on božanstvo kome se treba klanjati) dovela ga je do negiranja Allaha, dž.š. Zapravo, oholost je i jednog i drugog dovela do stanja da, uslijed slijepoće, nisu ni mogli vidjeti Istinu, jer je slijepoća osnovna karakteristika oholih. U Kur'anu se veli:

„Od Svojih znakova Ja ću okrenuti one koji se na Zemlji bez ikakva prava ohole. Takvi i kad sve dokaze vide u njih neće da vjeruju...“;¹⁵

„...Allah pečati srce svakog oholog čovjeka i silnika“.¹⁶

Osnovna odlika vjernika je poniznost i blagost, prije svega prema svom Stvoritelju, a potom i prema drugim stvorenjima. Oholost nema mjesta u srcu takvog čovjeka, jer je on svjestan da veličina pripada samo Allahu, dž.š. On je zahvalan Njemu radi dara postojanja, ali i radi stalne brige Stvoritelja za njih.

Vjernik nije umišljen, uobražen prema drugim ljudima, jer zna da potiču od iste supstance. Iblisova oholost se prvo odnosila na čovjeka/Adema, a zatim se manifestirala u obliku

15 Kur'an VII.:146

16 Kur'an XL.:35

nepokornosti Allahu, dž.š. Oholost je osobina kod čovjeka koja stvara osjećaj neovisnosti od Allaha, dž.š., i od ljudi.

„Zbilja, čovjek se uzobijesti, čim se neovisnim vidi.“¹⁷

Islam je od džahilijetskih Arapa tražio da napuste sav ponos i uznositost u ljudsku moć pored Allahove moći, da napuste osjećanje samodovoljnosti. Zato što u čovjeku takvo stanje stvara osjećaj apsolutne neovisnosti, zapravo to je stanje poput pljuska kiše koja se podiže do nivoa divlje, bijesne i neobuzdane poplave. U tom kontekstu treba i razumijevati glagole *taga* i *istagna* u prethodnom ajetu.

Allah, dž.š., daje čovjeku opskrbu sa mjerom kako čovjek ne bi pao u iskušenje samodostatnosti.

„A kad bi Allah dao opskrbu robovima Svojim u izobilju, oni bi se na Zemlji osilili, stoga Allah sa mjerom daje koliko On hoće!“,¹⁸

Čovjek nastoji u životu postati neovisan, a taj ga osjećaj vodi ka oholosti i život mu čini tegobnim. Ustvari, taj osjećaj prekriva onu našu netaknutu prirodu vjere koja je put lahkoće.¹⁹

Čovjek koji nije svjestan svoje esencijalne stvarnosti, koji izgubi osjećaj stvorenosti, zapada u ovaj smrtni grijeh samodostatnosti i samodovoljnosti

Eto zašto u Kur'anu riječ *istikbar* u značenju *biti uznosit, ohol, smatrati sebe velikim* i svi drugi sinonimi igraju važnu ulogu u kritičkim opisima kafira.

SLIJEĐENJE STRASTI

Klasična ulema je definirala strasti kao *nefs*, odakle dolaze sve vrste bolesti srca. Tu se zameću sve nevaljale stvari i potom se šire u organe.²⁰ Poslanik islama je, držeći hutbu, molio Allaha, dž.š., da ga sačuva od svih zala što ih donosi *nefs* (*min šururu enfusina*) te od loših djela koja se u njemu začinju (*min sejj'ati ea'malina*). Strasti/*nefs* ili *heva'* zovu čovjeka na obijest,

17 Kur'an, XCVI.: 6,7

18 Kur'an, 42:27

19 Pogledati ajete 4-11u suri El-Lejl koji to zorno objašnjavaju

20 Ibn Kajjim el-Dževzi, *Šejtanove zamke*, Bookline, Sarajevo, 2004.

predanost ovom svijetu, ljubavi prema materiji. Na takav način, ona čista vjera u Allaha, dž.š., u čovjeku biva zatumljena, prekrivena strašću koja odvodi čovjeka ka nevjerovanju.

Vrlo zanimljivo je pratiti u Kur'anu ovu riječ *nefs* (*mn. enfus*). Naime, isti termin upotrebljava se za ljudsku dušu. Tako je Kur'an opisao dušu/*nefs* s tri svojstva: smirena duša, duša sklona zlu i duša što sama sebe kori. Duša je jedna kao subjekt, a trostruka je s obzirom na pripadajuće joj osobine. Smirena duša nalazi mir u tome da voli Allaha, dž.š., pokorava Mu se, radi ono što je On naredio, a kloni se onoga što je zabranio. Ukoliko je suprotno, onda je riječ o duši što navraća na zlo. Ona zapovijeda čovjeku da se preda prohtjevima, hirovima i da slijedi neistinu. Takva je duša stjecište svega lošeg. Muđzahid veli da je grijesna duša i ona koja se kaje zbog onoga šta je prošlo i kori se zbog toga dok, drugi, pak, tvrde da je to duša koja se mnogo dvoumi i koja nije postojana u jednom stanju.²¹ Čovjek je biće u kome se odvija konstantna borba između dobra i zla, slijeđenja vjere ili strasti. Vjera je prirodna čovjeku, ona mu dariva smirenost i spas. Strasti odvođe čovjeka ka zlu, u nevjeru, na način da prekrivaju onu primordijalnu vjeru u čovjeku.

Prema tome, ljudsko ponašanje izvana je umnogome određeno strastima. Strasti ljude zakivaju za sebe, blokiraju im sva osjetila, razum, srce, čine od njih idolopoklonike i robove materije. Strasti sprječavaju naše međusobno poštovanje, ljubav i razumijevanje. Primjera radi, strast za alkoholom, kockom i vlašću. Koliko napora i truda treba uložiti na prevenciji i liječenju od ovisnosti navedenog, ako je ikako moguće izliječenje od posljednjeg?

U Kur'anu se navodi vrlo zanimljivo porođenje takvih ljudi:

„A da smo Mi htjeli, Mi smo ga mogli Znakovima uzvisiti, ali on se predade zemlji, i strasti svoje počeo slijediti. Primjer takva čovjeka jednak je primjeru psa. Ako ga potjeraš, on dahće, a ako ga ostaviš, on opet dahće. Takav je primjer naroda koji ajete naše poriče. Pa kazuj pripovjesti ne bi li oni razmislili!“²²

21 Poslanik je, opisujući ova stanja duše, kazao da je nesposoban onaj ko slijedi prohtjeve i želje svoje duše dajući im prednost nad Allahom, dž.š.

22 Kur'an, VII.:176

Asad u komentaru ovog ajeta navodi da su stanovišta takvih pod uticajem samo onoga što mu njegove, za zemlju vezane, želje predstavljaju kao njegove direktne koristi. Čovjek na koga se aludira u ovom ajetu žrtva je sukoba između njegovoa razuma i njegovih niskih poriva i, prema tome, plijen unutarnjeg nemira i prirodnog straha, pa ne može postići onu smirenost duha koju vjernik postiže svojom vjerom.

Zlatno tele koje je Samirija izlio Israilćanima u odsustvu Musaa, a.s., zapravo je njegovo zavodenje putem njihove strasti.

„...A oni odgovoriše: ‘Čuli jesmo, ali se ne pokoravamo, jer su srca njihova prepuna ljubavi za tele zbog toga što su odbili da priznaju Istinu’. Ti reci: ‘Ogavno li je to našto vas vjerovanje vaše navodi, ako ste ikako vjernici?’²³

U njihova srca uliveno je tele zbog njihovog kufra. Čim su se okrenuli od Musa, a.s., oni su pali u obožavanje materijalnih dobara podsticani njihovom strašću. Srce kao primalac čiste vjere ima samo jedno mjesto, ili vjera ili strast. Zapravo, to zlatno tele simbolizira ljudsku strast koja odvodi čovjeka sa Pravoga puta.

TAKLID/OPONAŠANJE DRUGIH

Termin *taklid* upotrebljava se u šerijatskom pravu u smislu slijedenja pravnih rješenja koja su raniji pravници donijeli. Idžtihad je opozit taklidu u smislu da novo vrijeme traži i nova rješenja, a samim tim dolazi i maksimalno ulaganje ljudskog razuma u tom pravcu..

Nas ovdje interesira taklid u drukčijem smislu. To je oponašanje drugih ljudi, naroda, u njihovoj kulturi, tradiciji, običajima, pa, napokon, i u vjeri. To je takvo čvrsto vezivanje da čovjek ne može vidjeti Istinu. Ustvari, na takav način se prekriva ona primordijalna vjera u našim srcima. O ovim opasnostima govori se u Kur'anu:

„A kad im se kaže: ‘Slijedite ono što Allah objavljuje!’, oni odgovaraju: ‘Ne, mi slijedimo ono što smo naviknuti od predaka naših!’ Zar doista i onda kad njihovi preci nisu ni o čem razbora imali i kad nisu bili na pravoj stazi? A primjer onih koji ne vjeruju je kao primjer stada na koje se iz sveg glasa

23 Kur'an, II.:93

više onim što ono ne čuje. Čuje samo zov i dreku. Gluhi su, nijemi su, slijepi su, oni ništa k pameti ne primaju.²⁴

Odlika ovog tipa ljudi je poricanje Istine. Oni su poput onih koji viču nečemu što ne čuje ništa osim povika i zova. Ajet ukazuje da je u naravi nevjernika da neće da čuje. Oni su samo navikli na onaj stepen komunikacije na kome nema vjere, razbora i pronicanja u Istinu. Eto zašto su mnogi učenjaci taklid definirali kao prihvatanje nečijeg mišljenja bez dokaza, bez poznavanja argumenata na kome je zasnovano. Naravno, u taklid ne spada samo slijedenje predaka u vjeri, kao što je spomenuto u ajetu. To je svako slijepo slijedenje drugih na polju tradicije, običaja, principa, kulture bez ikakvih argumenata i dokaza valjanosti. To neminovno vodi do oponašanja tuđe vjere bez ikakvih valjanih racionalni dokaza. A islam je vjera razuma.

Iz ovdje izloženog da se zaključiti:

- islam je prirodna vjera čovjeka, podarena od Allaha, dž.š., čovjeku,

- svaki čovjek nosi u sebi klicu te vjere/fitre koja može proklijati samo u čistoj prirodi čovjeka, odnosno prirodi čovjeka koja nije zatrovana ohološću, strastima ili sklona traženju spasa i puta mimo onoga koji joj je njen Stvoritelj odredio,

- svaki čovjek treba povesti računa da navedenim svojstvima, kao uvodnim za ostale grijehe, ne prekrije u sebi sklonost i predodređenost za vjeru. U protivnom, upropastit će svoj život i smisao. Da se poslužimo kur'anskim izrazom, učinit će sam sebi nepravdu.

24 Kur'an, II.:170, 171